

Marking Scheme
Strictly Confidential
(For Internal and Restricted use only)
Secondary School Examination, 2026 (2nd Board Examination)
SUBJECT NAME : Telugu - Telangana
(Q.P. CODE / Set No. 089/57)

General Instructions: -

1	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2	“Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, evaluation done and several other aspects. Its leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in Newspaper/Website, etc. may invite action under various rules of the Board and IPC.”
3	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one’s own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In Class-X, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.
4	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers. These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after deliberation and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6	Evaluators will mark (✓) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS ‘X’ be marked. Evaluators will not put right (✓) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. This is most common mistake which evaluators are committing.
7	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part. Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note “Extra Question” .
10	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.

11	A full scale of marks _____ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past :- • Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. • Giving more marks for an answer than assigned to it. • Wrong totaling of marks awarded on an answer. • Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. • Wrong question wise totaling on the title page. • Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. • Wrong grand total. • Marks in words and figures not tallying/not same. • Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. • Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) • Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
14	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
15	Any unassessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the “ Guidelines for Spot Evaluation ” before starting the actual evaluation.
17	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.
19	If a candidate attempts both alternatives/options in a question where only one option/alternative is required to be attempted, the Evaluator shall award marks in both the options. The system will take the higher of two scores and disregard the other response.
20	In a question having two options/alternatives, if a candidate has attempted only one, then the evaluator shall mark “NA” (Not attempted) against the option that has not been attempted by the candidate.

MARKING SCHEME
TELUGU - TELANGANA (Subject Code-089)
(PAPER CODE : 57) (M57089)

Q.No.	EXPECTED OUTCOMES/VALUE POINTS	Marks
	విభాగం - 'ఎ' (SECTION - A) 10 మార్కులు	
1.	కింది గద్యాంశాన్ని చదివి, కింద ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సరైన జవాబులను ఎంచుకొని రాయండి. ప్రశ్నలు : (i) ధ్వనుల రూపంలో ఉన్న భాషకు కల్పించిన గుర్తులను ఏమంటారు ? (B) లిపి (ii) నీలగిరికొండల్లో నివసించే ఏ భాషా మాజం వారికి లిపి లేదు ? (B) తాద (iii) ప్రాచీన ఈజిప్టుల లిపిని ఏమంటారు ? (B) చిత్రలిపి (iv) ఆలస్యంగా మారేది ఏది ? (A) లిపి (v) ఐరోపావారి లిపుల పద్ధతి ఏది ? (A) నోటితో చేసే ధ్వనులు	5x2=10
	విభాగం - 'బి' (SECTION - B) 11 మార్కులు	
2.	కింద సూచించిన విధంగా పేరు, చిరునామాలతో విషయాన్ని వివరిస్తూ లేఖ రాయండి. • తేదీ, స్థలము రాసినందుకు ½ మార్కు • సంబోధన, విషయము రాసినందుకు ½ మార్కు • అంశానికి, భావ ప్రకటనకు 3 మార్కులు • లేఖ రాసిన వారి చిరునామా రాసినందుకు 1 మార్కు • లేఖ చేరవలసిన వారి చిరునామా రాసినందుకు 1 మార్కు • పై అంశాలన్నీ రాసినందుకు 6 మార్కులు ఈయవలెను	1x6=6
3.	కింది ప్రక్రియలలో ఒకదానికి 100 పదాలలో జవాబు రాయండి. (i) దినచర్య • తేదీ రాసినందుకు ½ మార్కు • సమయం రాసినందుకు ½ మార్కు • విషయ విస్తరణ, సరళమైన భాష, విరామచిహ్నాలు, వాక్యాల కూర్పు, తగిన భావప్రకటనకు 4 మార్కులు • మొత్తం 5 మార్కులు ఈయవలెను (ii) వార్తా నివేదిక • తేదీ రాసినందుకు ½ మార్కు • శీర్షిక రాసినందుకు ½ మార్కు • విషయానికి, వ్యక్తీకరణకు 4 మార్కులు - మొత్తం 5 మార్కులు ఈయవలెను • సూచన :- ఇచ్చిన ఆధారములన్నింటినీ విధిగా ఉపయోగించవలెను	1x5=5

	విభాగం - 'సి' (SECTION - C) 29 మార్కులు	
4.	సంధులకు చెందిన కింది ప్రశ్నలకు సరైన జవాబులు గుర్తించి రాయండి. తెలుగులమీది సాంస్కృతిక పరుషములకు గసడదవలు రావు. (i) పై సూత్రం ఏ సంధికి చెందినది ? (A) గసడదవాదేశ సంధి (ii) పడ్వాది సంధికి ఉదాహరణ : (B) భయపడు (iii) అప్పురము - ఏ సంధికి ఉదాహరణ ? (D) త్రిక సంధి (iv) దీనురాలు - సంధి విడదీస్తే _____. (C) దీన + ఆలు	4x1=4
5.	ఛందస్సునకు సంబంధించిన కింది ప్రశ్నలకు సరైన జవాబులు గుర్తించి రాయండి. దండమునెక్కి చాటెదను దాశరథీ! కరుణా పయోనిధీ!! (i) పై పద్యపాదంలో గణాలు ఏవి ? (C) భరనభభరవ (ii) పై పాదం ఏ వృత్త పద్యానికి చెందినది ? (A) ఉత్పలమాల (iii) చంపకమాల పద్యపాదంలో ఎన్నవ అక్షరం యతి స్థానం ? (C) 11వ అక్షరం (iv) మత్తేభం - పద్యపాదంలో అక్షరాల సంఖ్య. (C) 20	4x1=4
6.	ఈ కింది సమాసాలకు చెందిన ప్రశ్నలకు సరైన జవాబులు గుర్తించి రాయండి. (i) కమలర్బుడు - ఏ సమాసం ? (B) బహువ్రీహి సమాసం (ii) "నగరారణ్యం" - విగ్రహవాక్యం ? (C) నగరం అనెడి అరణ్యం (iii) ఉభయ పదార్థ ప్రాధాన్యము గలది - ఏ సమాసము ? (D) ద్వంద్వ సమాసము (iv) చతర్బుజములు - విగ్రహ వాక్యము ? (B) నాలుగు సంఖ్యగల భుజములు	4x1=4

7.	ఈ కింది అలంకార ప్రశ్నలకు సరైన జవాబులు గుర్తించి రాయండి. (i) అతిశయోక్తి అలంకారానికి ఉదాహరణ. (B) ఆ నగరంలోని సౌధాలు గగనాన్ని, తాకుతున్నాయి. (ii) యథాసంఖ్యాలంకార లక్షణమును గుర్తించుము. (B) క్రమంగా అన్వయించుట. (iii) ఉపమేయం అనగా ? (A) వర్ణించే వస్తువు (iv) శివాజీ కల్యాణ దుర్గాన్ని జయించాడు. వీరులకు సాధ్యం కానిది లేదు కదా! - ఇందులో గల అలంకారాన్ని గుర్తించండి. (D) అర్థాంతరన్యాసాలంకారం	4x1=4
8.	ఈ కింది వానికి పర్యాయపదాలు గుర్తించి జవాబు పత్రంలో రాయండి. (i) పెయి (C) మేను, దేహం (ii) పసిడి (D) కనకం, స్వర్ణం	2x1=2
9.	ఈ కింది జాతీయాలకు అడిగిన విధంగా సమాధానమును గుర్తించి జవాబు పత్రంలో రాయండి. (i) అగ్గిమీద గుగ్గిలం - ఈ జాతీయాన్ని ఏ అర్థంలో ప్రయోగిస్తారు ? (B) ఎక్కువ కోపం వచ్చినప్పుడు (ii) తృణప్రాయం - ఏ అర్థములో ఈ జాతీయాన్ని ప్రయోగిస్తారు (A) తక్కువ విలువైనది	2x1=2
10.	ఈ కింది సామెతలకు సమాధానాలు గుర్తించి రాయండి. (i) "చిల్లికి చింతపండొత్తినట్లు". - ఈ సామెతకు అర్థము : (B) ఉపయోగం లేని పని చేయడం (ii) చెరువుల పడ్డోన తీసి బావిలేసినట్లు - ఈ సామెతకు అర్థం : (B) ఒక కష్టంనుంచి రక్షించి ఇంకా పెద్ద కష్టంలో వదులుట	2x1=2
11.	ఈ కింది ప్రక్రియలను గుర్తించి జవాబు పత్రంలో రాయండి. (i) ఎవరిభాష వారికి వినసాంపు - పాఠము ఏ ప్రక్రియకు చెందినది. (C) భాషా వ్యాసం (ii) దానశీలము - పర్యాంశం ఏ ప్రక్రియకు చెందినది ? (D) పురాణం	2x1=2

12(A)	ఈ క్రింది పరిచిత గద్యాంశమును చదివి, అడిగిన ప్రశ్నలకు సరైన జవాబు ఎంచుకుని జవాబు రాయండి. ప్రశ్నలు : (i) “హాజిర్ జవాబు” - అనగా (A) ప్రశ్నకు వెంటనే జవాబు చెప్పేవాడు (ii) “అక్కా! ఇది మన మ్యాన పల్లకీ లుండే పాత పొత్తులిల్లు. - దీని అర్థం ? (B) అక్కా! ఇది మన మేనాలు, పల్లకీలూ ఉండే పాత పొత్తుల ఇల్లు. (iii) మన పాత ఇల్లు ఇప్పుడు ఎలా రూపుదిద్దుకుంది ? (B) రాత్రిబడిగా (iv) “మెరిమెణజేసి” - అంటే ఏమిటి ? (D) ఊరేగింపు చేసి (v) ఈ పేరాలో నున్న విశేషాలు అక్కతో ఎవరు చప్పారు ? (A) తమ్ముడు	5x1=5
12(B)	ఈ క్రింది పద్యము చదివి, ప్రశ్నలకు సరియైన సమాధానములు గుర్తించి వ్రాయుము. ప్రశ్నలు : (i) పై పద్యంలో మహాత్మక! అనే సంబోధన ఎవరిని గురించి నిర్దేశింపబడింది ? (D) శుక్రాచార్యుని గురించి (ii) ‘సత్యహీనుని మోవజాల’ అని అన్నది ఎవరు ? (B) భూదేవి (iii) పై పద్యంలో ఎవరు ఎవరితో మాట్లాడుతున్నారు ? (B) బలిచక్రవర్తి శుక్రాచార్యునితో (iv) ఈ పద్య పాఠ్య భాగం రచించింది ఎవరు ? (C) పోతనామాత్యుడు (v) ఈ పాఠ్య భాగం ఎక్కడి నుండి తీసుకోబడింది ? (B) భాగవతం	
	విభాగం - ‘డి’ (SECTION – D) 30 మార్కులు	
13.	క్రింది ప్రశ్నలలో ఏవేని (2) రెండింటికి సంగ్రహముగా సమాధానములు రాయండి. (i) హొలికుడు, దాత ఎలా ఉంటే తృప్తిగా ఉంటారు ? హొలికుడు అనగా రైతు. రైతుకు మంచి భూములు విత్తనములు దొరికితే సంతోషిస్తాడు. పంటలు బాగా పండితే నిశ్చింతగా ఉంటాడు. ప్రజలు కూడా సంతోషిస్తారు. దాత అనగా దానము ఇచ్చువాడు. దాత కూడా రైతుకు మంచి విత్తనాలు దొరికితే ఎలా సంతోషిస్తాడో అదే విధముగా పాత్రతగల ప్రతిగ్రహీత దొరికితే సంతోషిస్తాడు. (ii) మంచి మిత్రుడు పుస్తకం వలె ఎలా దారి చూపుతాడు ? నీతి గ్రంథాలు మనిషికి మంచిదారిని చూపిస్తాయి. భర్తృహరి సుభాషితాలు, నీతి శతకాలు, మనిషి కర్తవ్యములనూ, చేయరాని పనులనూ బోధిస్తాయి. రామాయణం వంటి పుస్తకం చదవితే, రామునివలె నడవాలి, రావణునిలా ఉండరాదనే విషయం తెలుస్తుంది. అలాగే మంచిమిత్రుడు సహితమూ, తన మిత్రులకు ఆపదలు ఎదురయినపుడు, వారికి ఎలా ముందుకు వెళ్ళాలో దారి తెలియనపుడు, కర్తవ్యమునూ, అకర్తవ్యమునూ బోధిస్తాడు. మంచి మిత్రుడు తన స్నేహితుని వెంట ఉండి, మంచి పుస్తకంలా మంచి చెడ్డలు బోధిస్తాడు. అందుకే మిత్రుడు మంచి పుస్తకంవంటి వాడు.	2x2=4

	(iii) ఆకలి తట్టుకోలేని వ్యాసునికి పార్వతి చేసిన హితబోధ ఏమి ? ఆకలిని తట్టుకోలేక వ్యాసమహర్షి కాశీ నగరాన్ని శపించబోయాడు. అప్పుడు పార్వతి మహర్షిని ఇలా మందలించింది. “గొంతుదాకా తినడానికి మాధుకరభిక్ష దొరకలేదని, శివునికి భార్యయైన పవిత్ర కాశీనగరాన్ని శపించాలనుకోడు బాగోలేదు. నీవు కాశీలో ఉన్నావు. ఉన్న ఊరు కన్నతల్లితో సమానం అంటారు. అలాంటి కాశీని శపించడం ధర్మం కాదు. అదిగాక ఎంతోమంది మహర్షులు శాకాహారంతో నెవ్వరి ధాన్యం దంచి తిని జీవిస్తున్నారు. కదా!” అని పార్వతి మందలించింది. (iv) ‘ఎడారిదిబ్బలు దున్నితే ఫలమేముందనకు’ - ఈ వాక్యం అందించే సందేశమేమి ? బీడుపడి, పనికి రాకుండా ఉన్న నేలలో ఏ పంటలూ పండవని ఏ ప్రయత్నాలూ చేయకుండానే నిరాశపడవద్దని సినారె ఈ వాక్యం ద్వారా సందేశం ఇచ్చారు. సహజంగా ఇసుక ఎడారి దిబ్బలను దున్ని వ్యవసాయం చేయడానికి ఎవరూ ముందుకు రారు. అక్కడ నీరు దొరకదు. పైగా ఇసుక నేలలో పంటలు పండవు. అవి దిబ్బలు కాబట్టి నీరు పెట్టినా సమతలం కాదు కాబట్టి, నీరు సమంగా ప్రవహించదు. అలా భావించి, పంట పండించడానికి ప్రయత్నం చేయకుండా విడిచిపెట్టరాదని సినారె అభిప్రాయం.	
14.	క్రింది ప్రశ్నలలో ఏవేని (2) రెండింటికి సంగ్రహముగా సమాధానములు రాయండి. (i) మిత్తి పూజ మీదనే మిద్దెలు మోపి - దీని అర్థమేమి ? “మిత్తి పూజ మీదనే మిద్దెలు మోపి” అంటే ‘సమాధుల మీద భవంతులు కట్టి’ అని అర్థం. అంటే ఇతరుల మరణాన్ని కూడా లాభంగా మార్చుకోవడం. దానిలో కూడా సంపాదనే ధ్యేయంగా ఉండడం. సాధారణంగా దోపిడీదారులు, వడ్డీ వ్యాపారులు డబ్బుకిచ్చిన ప్రాముఖ్యం దేనికీ ఇవ్వరు. అప్పు చేసిన వాడి దగ్గర వడ్డీల రూపంలో అసలు కంటే చాలా ఎక్కువ వసూలు చేస్తారు. అప్పు తీర్చలేక అప్పు తీసుకొన్నవాడు మరణించినా బాకీ విడిచిపెట్టరు. అటువంటి దుర్మార్గులు తమ సంపాదనతో పెద్ద పెద్ద భవంతులు కట్టుకొని దర్జాగా బతుకుతారు. అటువంటి వారి గురించి రచయిత్రి ఈ వాక్యం చెప్పారు. (ii) ఎవరి మాటలలోను, రాతలలోను ప్రాంతీయత కనిపించేది ? వారిని గురించి రాయండి. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారిది మహబూబ్ నగర్ జిల్లా. అందుచేత వారికి తమ జిల్లాలో ఉపయోగించే ప్రాంతీయ భాష అంటే ఇష్టం. ఆందుకే వారి రాతలోనూ, మాటలోనూ మహబూబ్ నగర్ ప్రాంతీయత కనిపించేది. అంటే మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో ఉపయోగించే మాండలికాలు, పదాలు, నుడికారాలు, పలుకుబడులు, యాస మొదలైనవన్నీ వారి రాతలోనూ, మాటలోనూ కనిపించేవి. ఇదేవిధంగా ఎవరి ప్రాంతీయతపై వారికి మమకారం ఉంటుంది. ఎవరి ప్రాంతీయ భాషను వారు ఉపయోగిస్తారు. (iii) పత్రికలలోని సంపాదకీయాలకు సాధారణ వార్తాంశాలకు మధ్యనున్న తేడాలేవి ? పత్రికల్లో సంపాదకీయాలకు సృజనాత్మక శైలి వాడాలి. వార్తా రచనలో కల్పనలకూ, అతిశయోక్తులకూ చోటివ్వరాదు. ప్రజల పట్ల, ప్రభుత్వ అధికార యంత్రాంగం పట్ల బాధ్యత కలిగి వార్తారచన చేయాలి. సంపాదకీయ రచన, సరళంగా, సూటిగా, నిష్కర్షగా, సాధికారికంగా, సులభగ్రాహ్యంగా ఉండాలి. వార్త వ్యాసాలలాగే సంపాదకీయాల్లో కూడా, ఆసక్తిని కల్గించే ఎత్తుగడ, వివరణ, ముగింపు అవసరం. వార్తలను సంక్షేపించి రాయాలి. పత్రికల్లో వార్తా రచనలో భాష చాలా సరళంగా ఉండాలి. చిన్న చిన్న వాక్యాలలో రచన సాగాలి. చిన్న పదాలలో చెప్పదగిన భావాన్ని, చిన్న మాటలోనే సూచించాలి. పెద్ద మాటలను అనవసరంగా ఉపయోగించకూడదు.	2x2=4

	(iv) గోలకొండ పట్టణ రూపురేఖలు తీర్చి దిద్దిన ఇంజనీరు కృషిని రాయండి. గోలకొండ దుర్గానికి మూడు కోటలు ఉండేవి. రెండు కోటల మధ్య గోలకొండ పట్టణము ఉండేది. ఇది మంచి విశాలముగా ఎనిమిది దర్వాజాలు, 87 బురుజులూ, సుమారు ఏడు మైళ్ళ ప్రాకారమ కలిగి ఉండేది. గోలకొండ పట్టణ రూపురేఖలు తీర్చి దిద్దినది ఆజంఖాన్ అనే ఇంజనీరు. ఈ పట్టణాన్ని పెక్కు భాగాలుగా విభజించారు. వీటిని మొహల్లాలు అని పిలిచేవారు. వాటిని ప్రసిద్ధ వ్యక్తుల పేర్లతో పిలిచేవారు. గోలకొండలో ఏనుగులు, ఒంటెలు స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ ఉండేవి. దీనిని బట్టి వీధులు విశాలముగా ఉండేవి అని తెలియుచున్నది. ఈ విధముగా ఈ పట్టణమును సుందముగా తీర్చి దిద్దినారు.	
15.	క్రింది ప్రశ్నలలో ఏదేని (1) ఒకదానికి విపులముగా సమాధానము రాయండి. (i) 'దానశీలము' - పాఠ్య భాగమాధారంగా బలిచక్రవర్తి ఆడినమాట తప్పనివాడు' సమర్థిస్తూ రాయండి. బలిచక్రవర్తి వామనుడికి మూడు అడుగుల నేలను దానంగా ఇస్తానన్నాడు. బలిచక్రవర్తితో ఆయన గురువైన శుక్రచార్యుడు, వచ్చిన వామనుడు విష్ణువు అని, అతడు మూడు అడుగులతో మూడు లోకాలనూ కొలుస్తాడనీ, బ్రహ్మాండమంతా నిండిపోతాడనీ, అతనికి దానం చేయవద్దనీ సలహా చెప్పాడు. అప్పుడు బలిచక్రవర్తి మాట తప్పడం మహాపాపము అని, ధనముపై దురాశతో వామనుడిని తాను తిప్పి పంపలేని చెప్పాడు. తనకు సరకం వచ్చినా, బంధనం ప్రాప్తించినా, తన రాజ్యం పోయినా, తనకు మరణం వచ్చినా, తన వంశం నశించినా సరే, తాను ఆడినమాట తప్పను అనీ, వచ్చినవాడు ఎవరైనా సరే తన నాలుక వెనుదిరగదనీ, బలిచక్రవర్తి గట్టిగా చెప్పాడు. ఇచ్చిన మాట ప్రకారం బలిచక్రవర్తి వామనుడి కాళ్ళు కడిగి, అతనికి మూడు అడుగుల నేలను దానం చేసాడు. గురువు చెప్పినా వినకుండా, ఆడిన మాటను తప్పకుండా, బలిచక్రవర్తి దానం చేశాడు. అందువల్ల 'బలిచక్రవర్తి ఆ మాట తప్పనివాడు' అని చెప్పవచ్చు. (ii) "శతకమధురిమ" పాఠ్యభాగము ద్వారా నీవు తెలుసుకున్న నీతులు లోకానికి ఏ విధంగా ఉపయుక్తమౌతాయో వివరించండి. శతక పద్యాలలో నీతులూ, భక్తిని బోధించే వాక్యాలు ఉండాయి. ఆ నీతులను పాటిస్తే అవి విద్యార్థుల జీవితాలను చక్కదిద్దుతాయి. ఉదాహరణకు క్రింది శతక పద్యాలలోని విషయాలు చూడండి. మల్లభూపాలీయంలో పండితుడికి డబ్బు కంటే సత్యభాషణము, మంచితనము, గురుభక్తి ముఖ్యమని చెప్పబడింది. దీనిని బట్టి విద్యార్థులు గురుభక్తి కలిగి అభివృద్ధిలోకి వస్తారు. భీమకవి వేణుగోపాల శతకంలో నరరూప రాక్షసుల లక్షణాలు చెప్పాడు. అవి విద్యార్థులు తెలిసికొంటే వారు ఆ లక్షణాలు విడిచిపెట్టి మంచిగా మసలుతారు. మిత్రుడి మంచి లక్షణాలను శతకపద్యాల ద్వారా తెలుసుకొని విద్యార్థులు మంచి మిత్రులను సంపాదించుకొని. జీవితంలో సుఖపడతారు. విశ్వనాథేశ్వర శతకంలో చెప్పిన విషయం తెలుసుకొని, విద్యార్థులు దేశభక్తిని పెంచుకొని, తాము త్యాగబుద్ధితో ఇతరుల దీనస్థితిని తొలగింపగల్గుతారు. నరసింహ శతకంలో చప్పిన మంచి లక్షణాలు అలవాటు చేసుకొని విద్యార్థులు బాగుపడతారు. రాజులను ఆశ్రయించడం అనవసరం అని, ధూర్జటి చెప్పినది తెలిసికొని విద్యార్థులు తమకాళ్ళపై తాము నిలబడతారు. భగవంతుని పూజకు, సత్యము, దయ, ఏకాగ్రత ముఖ్యమని, గ్రహించి విద్యార్థులు దైవభక్తి కలవారు అవుతారు. ఈ విధంగా శతకములలోని నీతులు, లోకానికి ఉపయుక్తమౌతాయి.	1x4=4

16.	క్రింది ప్రశ్నలలో ఏదేని (1) ఒకదానికి విపులముగా సమాధానము రాయండి. (i) ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా తెలుగు భాషకు చేసిన సాహిత్య సేవను గూర్చి వివరించండి. గోలకొండ పాదుషాలలో ఇబ్రహీం కుతుబ్షా విద్యాప్రియుడు. ఇతని ఆస్థానంలో కవులు, పండితులు హిందూ హృదీయులు ఉండేవారు. విద్యాగోష్ఠి ఎప్పుడూ జరుగుతుండేది. ఈయన పండితులను బాగా సన్మానించేవాడు. ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా విజయనగరంలో రాజాదరణలో పెరగడం వల్ల తెలుగుభాషా మాధుర్యాన్ని రుచి చూశాడు. అందువలన తెలుగు భాషపై అభిమానంతో తెలుగు కవులను సత్కరించేవాడు. ఇతడు అద్దంకి గంగాధర కవిచే 'తపతీ సంవరణోపాఖ్యానం' కావ్యం రాయించి అంకితం తీసుకొన్నాడు. ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా మహబూబునగరు జిల్లా నివాసియైన ఆసూరి మరింగంటి సింగరాచార్య మహాకవికి "మత్తగంధేభసితచక్ర యుత్త మాశ్వహాటకాంబర తురంతయాన" అగ్రహారాలను ఇచ్చి సత్కరించారు. ఈ విధంగా ఇబ్రహీం కుతుబ్షా సాహిత్యం పట్ల మిక్కిలి ఇష్టం కలవాడని గ్రహించవచ్చు. (ii) "మూడు తరాల అణచి వేతలో మగ్గిన సమాజాన్ని మళ్ళీ సంక్షేమ పథకాల రూపంలో ఆదుకోవడం తప్పని సరి" - ఈ విషయాన్ని సమర్థించండి. 2వ జూన్ 2014 నాడు తెలంగాణ రాష్ట్రం ఆవిర్భవించింది. ఆ రోజున దినపత్రికలు అన్నీ ప్రత్యేక సంపాదకీయాలు రాశాయి. 'నమస్తే తెలంగాణ' పత్రిక, ఆనాడు సంపాదకీయం రాస్తూ పై మాటలను రాసింది. తెలంగాణ ప్రాంతము, మూడు తరాల పరిపాలకుల చేతుల్లో నలిగిపోయింది. అక్కడి ప్రజల గోడును పట్టించుకొనే పరిపాలకులు లేకపోయారు. దానితో తెలంగాణ ప్రజలు అన్ని విధాలా వెనుకబడ్డారు, అణచివేయబడ్డారు. తెలంగాణ ప్రాంతాన్ని కొంతకాలము కుతుబ్షాహి వంశపు నవాబులు పాలించారు. 1687 లో ఔరంగజేబు చక్రవర్తి మోసంగా గోలకొండ సామ్రాజ్యాన్ని వశపరచుకున్నాడు. తరువాత నైజాం నవాబులు పాలించారు. తెలంగాణ ప్రాంతము, 1956లో ఆంధ్ర రాష్ట్రంతో కలసి 'ఆంధ్రప్రదేశ్'గా ఏర్పడింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రమునకు ముఖ్యమంత్రులుగా ఎక్కువ మంది ఆంధ్రప్రాంతము వారే ఉన్నారు. వారి వలన పరిపాలనా కాలంలో తెలంగాణ రాష్ట్రము, అన్ని విధాలా వెనుకబడింది. నవాబుల కాలంలోనూ, నిజాంపాలనలోనూ, రాష్ట్రములోని ప్రజలు, అన్ని విధాలా అణచివేతకు గురి అయ్యారు. ఇక ఆంధ్ర ప్రాంతపు ముఖ్యమంత్రులు తెలంగాణ అభివృద్ధిని అంతగా పట్టించుకోలేదు. ఇప్పుడు ప్రజల కోరిక మేరకు తెలంగాణ రాష్ట్రము ఏర్పడింది. అందువల్ల ప్రజలను సంక్షేమ పథకాల రూపంలో ఆదుకోవాల్సిన బాధ్యత నేటి తెలంగాణ ప్రభుత్వానికి ఉందని, సంపాదకీయంలో 'నమస్తే తెలంగాణ' పత్రిక రాసింది. చేపట్టవలసిన సంక్షేమ పథకాలు : (1) వృద్ధులకు నెలనెలా వేయి రూపాయల పెన్షను ఇవ్వాలి. (2) వితంతువులకు, అనాథలకు, అంగవైకల్యం కలవారికి పెన్షన్లు ఇవ్వాలి. (3) ప్రజలు అందరికీ ఆరోగ్య, రక్షణ సౌకర్యాలు, భీమా సదుపాయం కల్పించాలి. (4) బాలురకు, వృద్ధులకు, గర్భిణీ స్త్రీలకు, ఆడపిల్లలకు, ధన సహాయం చేయాల్సిన అవసరం ఉందని నేను కూడా నమ్ముతున్నాను.	1x4=4
-----	--	-------

17.	క్రింది పద్యములలో ఏదేని (1) ఒకదానికి అన్వయక్రమముతో ప్రతిపదార్థము రాయండి. (i) అనవుడు నల్ల నవ్వికమలానన యిట్లను, లెస్సగాక, యో మునివర! నీవు శిష్యగణముంగొని చయ్యన రమ్ము విశ్వనా థుని కృపపేర్మి నెందఱతిథుల్ చనుదెంచినఁ గామధేనువుం బనిగొనునట్లు పెట్టుదు నపారములైన యభీప్సితాన్నముల్ ప్రతిపదార్థం : అనవుడున్ = వేదవ్యాసుడు ఇట్లు చెప్పగా; కమలాన (కమల + ఆనన) = పద్మంవంటి ముఖం గల ఆముత్తైదువ; అల్ల = కొంచెం (మెల్లగా); నవ్వి = నవ్వి; ఇట్లనన్ (ఇట్లు + అనున్) = ఈ విధముగా అనుచున్నది; లెస్సగాక = మేలు అగునుకాక! (మంచిది); ఓ మునివర = ఓ వ్యాసమహర్షీ; నీవు = నీవు; శిష్యగణమున్ = శిష్యులందరినీ; కొని = తీసుకొని; చయ్యన = వెంటనే; రమ్ము = రావలసినది; (మా ఇంటికి భోజనానికి రా) విశ్వనాథుని = విశ్వనాథుడైన పరమేశ్వరుని యొక్క; కృపపేర్మిన్ = దయాతిశయం చేత (అధికమైన దయచేత) ఎందఱతిథుల్ (ఎందఱు + అతిథుల్) = ఎంతమంది అతిథులు; చనుదెంచినన్ = వచ్చినప్పటికీ; గామధేనువున్ = దేవతల గామధేనువును; పని + కొనిన + అట్లు = పొందిన విధముగా; అపారములు + ఐన = అంతలేని; అభి + ఈప్సిత + అన్నముల్ = కోరిన అన్న పదార్థములను; పెట్టుదున్ = పెడతాను. (ii) నిరయంబైన, నిబంధమైన, ధరణీ నిర్మూలంబైన, దు ర్మరణం బైనఁ గులాంతమైన నిజమున్ రానిమ్ము; కానిమ్ము పో; హరుడైనన్, హరియైన నీరజభవుం డభ్యగతుడైన నో; దిరుగన్ నేరదు నాదు జిహ్వ; వినుమా! ధీవర్య! వేయేటికిన్! ధీవర్య = బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్టుడా ఓ శుక్రాచార్య నిరయంబైనన్ = నరకంబు దాపురించినా నిబంధమైనన్ = బంధనం ప్రాప్తించినా ధరణీ = భూమండలం నిర్మూలంబైనన్ = పూర్తిగా నశించినా దుర్మరణంబైనన్ = చెడ్డ చావు సంభవించినా కులాంతమైనన్ = నా వంశం అంతరించినా నిజమున్ రానిమ్ము = నిజంగా సంభవిస్తే సంభవించనీ కానిమ్ము పో = ఏది జరిగితే అది జరగనియ్య అభ్యాగతుడు = ఆ వచ్చిన అతిథి హరుడైనన్ = ఈశ్వరడైనా హరియైనన్ = విష్ణుడైనా నీరజభవుండు = బ్రహ్మ ఐనన్ = అయినా జెన్ = కావచ్చును విను = నా మాట వినండి వేయి = వేయి మాటలు ఏ టికిన్ = ఎందుకు నారుజిహ్వ = నా నాలుక తిరుగన్ నేరదు = మారు మాట పలుకదు	1x6=6
-----	---	-------

18.	క్రింది ప్రశ్నలలో ఏవేని (2) రెండింటికి విపులముగా సమాధానములు రాయండి. (i) భరతుని పట్టాభిషేకమును గురించి వ్రాయండి. దశరథుడు శ్రీరాముని ఎడబాటును సహింపలేక ప్రాణాలు విడిచాడు. రామలక్ష్మణులు అడవికి వెళ్ళారు. భరత శత్రుఘ్నులు మేనమామ ఇంటిలో ఉన్నారు. వశిష్ఠుడి ఆజ్ఞమేరకు, దశరథుని శరీరాన్ని తైలద్రోణిలో జాగ్రత్త చేశారు. దూతలు వెళ్ళి ఎనిమిదవరోజున భరత శత్రుఘ్నులను అయోధ్యకు తీసుకువచ్చారు. భరతుడు తండ్రికి అంత్యక్రియలు పూర్తి చేశాడు. భరతుడు కైకను తప్పు పట్టాడు. శత్రుఘ్నుడు మంథరను చంపడానికి సిద్ధమయ్యాడు. మంత్రులు భరతుణ్ణి రాజ్యాధికారం స్వీకరించమన్నారు. పెద్దవాడైన రాముడే రాజు కావాలని భరతుడు పట్టుపట్టాడు. తాను వెళ్ళి రాముణ్ణి అయోధ్యకు తిరిగి తీసుకువస్తానని, భరతుడు అయోధ్యాపురవాసులతో కలసి అడవికి బయలుదేరాడు. భరతుడు శృంగిబేరపురం చేరాడు. గుహుడు భరతుడి మనస్సు తెలియక, తికమక పడ్డాడు. విషయం తెలిసి గుహుడు భరతుణ్ణి ఆహ్వానించాడు. భరతుడు గుహుడితో కలిసి, భరద్వాజాశ్రమం చేరి విందు స్వీకరించాడు. తరువాత చిత్రకూట బయలుదేరాడు. భరతుడు సేనలతో వస్తూ ఉండడం చూసి, లక్ష్మణుడు పొరపాటుపడ్డాడు. భరతుడు రాముని మీదికి యుద్ధాని వస్తున్నాడని, లక్ష్మణుడు రామునికి చెప్పాడు. భరతుడు అటువంటివాడుకాడని రాముడు లక్ష్మణునకు చెప్పాడు. భరత శత్రుఘ్నులు వెళ్ళి, రాముని పాదాలపై పడ్డారు. రాముడు కన్నీళ్ళు పెట్టాడు. రాముడు భరతునికి రాజనీతులు బోధించాడు. రాముణ్ణి అయోధ్యకు తిరిగి రమ్మని భరతుడు కోరాడు. రాముడు తండ్రి మాటే తనకు శిరోధార అన్నాడు. చివరకు భరతుని కోరికపై శ్రీరాముడు తన పాదుకలను భరతునికి ఇచ్చాడు. ఆ పాదుకల మీదనే రాజ్యభా ఉంచి, తాను నారచీరలు ధరించి, నగరం వెలుపల ఉంటాననీ, పదునాల్గవ సంవత్సరం పూర్తి కాగానే, రామదర్శ కాకపోతే తాను అగ్ని ప్రవేశం చేస్తానని భరతుడు రామునితో చెప్పాడు. భరతుడు నందిగ్రామం చేరి, రామపాదుకలకు పట్టాభిషేకం చేశాడు. (ii) శ్రీరాముడు శివధనుర్బంగం గావించిన విధాన్ని వ్రాయండి. విశ్వామిత్రుడు జనకుని ఆహ్వానం మేరకు రామలక్ష్మణులతో కలిసి మిథిలా నగరానికి వెళ్ళాడు. దశరథ కుమారులైన రామ లక్ష్మణులను జనక మహారాజుకు చూపించి, జనకుని వద్ద ఉన్న శివధనుస్సును వారికి చూపించమన్నాడు. జనకుడు శివధనుస్సుని చరిత్రను వివరించి, దానిని ఎక్కు పెట్టిన వారిని సీతకు తగిన భర్తగా గుర్తిస్తానన్నాడు. గతంలో ఎందరో రాజులు ప్రయత్నించి విఫలమయ్యారని చెప్పాడు. జనకుని ఆజ్ఞమేరకు బలిష్ఠులు, ఆజానుబాహులు అయిన ఐదు వేల మంది శివధనుస్సు ఉన్న పెట్టెను సభావేదికపై ఉంచారు. విశ్వామిత్రుని అనుమతితో శ్రీరాముడు ధనుస్సు మధ్యభాగాన్ని పట్టుకుని పైకి లేపాడు. ధనుర్విద్య యందు ఆరితేరిన శ్రీరాముడు వింటినారిని పట్టి లాగాడు. పిడుగుపాటు వంటి భయంకమైన శబ్దంతో శివధనుస్సు విరిగింది. విశ్వామిత్రుడు, జనకుడు, రామలక్ష్మణులు తప్ప మిగిలిన వారంతా మూర్ఛపోయారు.	2x4=8
-----	--	-------

	(iii) హనుమంతుడు లంకలో ప్రవేశించిన వృత్తాంతం వివరించండి. హనుమంతుడు దేవతలకు నమస్కరించాడు. తన శరీరాన్ని పెంచాడు. పెద్ద ధ్వని చేస్తూ, చేతులను నడుం మీద ఉంచి, తోకను విదల్చాడు. సీతను చూసి వస్తానని, అంతరిక్షంలోకి ఎగిరాడు. హనుమ సముద్రంపై వెడుతుండగా, సముద్రుడు హనుమకు సాయం చేద్దామని తనలో దాగిన మైనాకుణ్ణి పైకి రమ్మన్నాడు. హనుమ ఆ గిరిశిఖరాలపై విశ్రాంతి తీసికొంటాడని సాగరుడు అనుకున్నాడు. పైకి లేచిన మైనాకుణ్ణి చూసి తనకు అడ్డంగా ఉన్నాడని, హనుమ తన వక్షస్థలంతో నెట్టివేశాడు. మైనాకుడు మనిషి రూపంలో గిరి శిఖరంపై నిలిచి, సముద్రుడి కోరికను హనుమకు తెలిపాడు. హనుమ తనకు మధ్యలో ఆగడం కుదరదని, మైనాకుని చేతితో తాకి ముందుకు సాగాడు. హనుమను పరీక్షించాలని 'సురస' అనే నాగమాత యత్నించి హనుమ సూక్ష్మబుద్ధిని మెచ్చుకుంది. 'సింహిక' అనే రాక్షసి హనుమను మింగాలని చూసి, తానే హనుమ చేతిలో మరణించింది. హనుమ లంకను చూశాడు. రాత్రి కాగానే పిల్లి ప్రమాణంలో తన శరీరాన్ని తగ్గించుకొని, లంకలో ప్రవేశించాడు. లంకాధిదేవత (లంకిణి) లంకలోకి వెళ్ళడానికి హనుమంతుడిని అడ్డగించింది. హనుమ లంకను చూసి వస్తానన్నాడు. లంకిణి హనుమను అరచేతితో కొట్టింది. హనుమ లంకిణిని ఒక్క దెబ్బ వేశాడు. లంకిణి కూలిపోయింది. వానరుడు వచ్చి లంకిణిని జయించినపుడు రాక్షసులకు కీడు కల్గుతుందని బ్రహ్మ చెప్పాడని హనుమకు లంకిణి చెప్పింది. హనుమను లంకలోకి వెళ్ళమంది. (iv) భారతీయ జీవన విధానానికి రామాయణం మార్గదర్శకమని నిరూపించండి. భారతదేశ ప్రజలు ధర్మమార్గంలో జీవిస్తారు. ధర్మమునకు జయము, అధర్మమునకు అపజయము కలగాలని భారతీయులనుకుంటారు. రామాయణంలో ధర్మప్రభువైన రామునికి విజయము కలిగింది. సీతాపహరణము అనే అధర్మ కార్యం చేసిన రావణుడు సపరివారంగా యుద్ధంలో మరణించాడు. అందుకే భారతీయ జీవన విధానానికి రామాయణం మార్గదర్శకం. రామాయణగాథలో అధర్మమార్గంలో నడచిన వారందరికీ మరణం సంభవించింది. తమ్ముని భార్య నపహరించిన వాలి రాముని చేతిలో మరణించాడు. మాయలేడిగా వచ్చిన మారీచుడు మరణించాడు. ధర్మమార్గంలో నడచిన సుగ్రీవుడు, విభీషణుడు కిష్కింధాలంకలకు రాజులు అయ్యారు. శ్రీరాముడు పితృవాక్య పరిపాలకుడై వనవాసంలో ఎన్నో కష్టాలు పడినా, చివరకు ఆయన ధర్మానికి విజయం సిద్ధించింది. రాముడు ఆయోధ్యకు రాజు అయ్యాడు. కాబట్టి భారతదేశంలో ఏ విధంగా జీవించాలో రామాయణం మనకు బోధిస్తుందని చెప్పవచ్చు. రామాయణం రామునివలె నడచుకో, రావణుని వలె నడువవద్దు అనే ధర్మ సూత్రాన్ని భారతీయులకు అందిస్తుంది. రామాయణం ముఖ్యంగా ఆచరణీయ గ్రంథం. అనుసరణీయ గ్రంథం. ధర్మం కోసం, సత్యం కోసం ఎన్ని కష్టాలనైనా భరించాలని, చివరకు అధర్మము నశించి ధర్మము నిలబడుతుంది. రామాయణ గాథ భారతీయుల జీవన విధానానికి త్రోవ చూపుతుంది.	
	- o o o -	